

Fiskeri- og kystdepartementet
Landbruks- og matdepartementet

FHL
Essendropsgt. 6, Postboks 5471 Majorstuen, 0305 Oslo
Telefon 23 08 87 30 – Telefaks 23 08 87 31
www.fhl.no – firmapost@fhl.no
Org.nr.: 974 461 021

Oslo, 1. februar 2005

UTKAST inntil formelt styrebehandlet i FHL 10. februar.

Høringsuttalelse fra FHL om "Samlet innsats og ny struktur" – Innstilling fra styringsgruppen for Den blå-grønne matalliansen

Fiskeri- og Havbruksnæringsens Landsforening (FHL) viser til høringsbrev datert 14. desember 2004 og vil i det følgende komme med kommentarer og synspunkter til innstillingen "Samlet innsats og ny struktur". I henhold til avtale med Fiskeri- og kystdepartementet oversendes dette som en foreløpig uttalelse fra FHL. Endelig uttalelse oversendes etter styrebehandling den 11. februar 2005.

I premissene for styringsgruppens arbeid om et samlet konsern for landbruks- og fiskeriforskningen (den "blå-grønne matalliansen") heter det at "målet for arbeidet er å utvikle en kunnskapsmessig infrastruktur som:

1. legger til rette for å skape innovasjon og næringsutvikling både i primærproduksjonen og i næringsmiddelindustrien,
2. ivaretar forvaltningens behov,
3. ivaretar forbrukernes krav på og behov for trygg og sunn mat fra hele næringsmiddel-sektoren så vel landbruksbasert som marint basert,
4. gjør norske forskningsmiljøer konkurransedyktige og attraktive som internasjonale samarbeidspartnere og
5. sikrer dynamikk gjennom samarbeid og sunn konkurranse."

Ut over dette har styringsgruppen lagt følgende kriterier til grunn for sin innstilling om "Samlet innsats og ny struktur":

- "Blå-grønn" forskning
- Se arbeidet i sammenheng med pågående utredningsarbeid ("Forskningsmeldingen")
- Næringslivsinnretning
- Høy vitenskapelig kvalitet
- Mer forskning for pengene
- Konkurranse
- En verdikjedebasert tilnærming til forskningen
- Samarbeid med universitets- og høyskolesektoren

Generelle kommentarer

FHL ser behovet for å spesialisere ulike forskningsmiljøer for derigjennom å finne fram til en klarere arbeidsdeling på ulike forskningsområder som berører fiskeri- og havbruksnæringsen. FHL er også opptatt av å fremme innovasjonstenkning og innovasjonskompetanse i instituttsektoren. Det er også ønskelig at instituttsektoren stimuleres til tettere samarbeid seg imellom. Dette for at FoU-sektoren skal kunne betjene næringens forskningsbehov på en best mulig måte.

FHL støtter målsettingen om at "*samkjøring av virksomheten over tid skal gi mer forskning for hver krone*" (sammendraget avsnitt 1.1). For FHLs medlemsbedrifter er det *resultatene* av forskningen som er av betydning og forskningen må derfor ha et sterkt fokus på *næringsutvikling* som mål for den "blå-grønne" forskningen. Det er viktig at den nye strukturen bedre ivaretar de forsknings- og kunnskapsbehov dette krever, og de endringer som foreslås må bidra til utviklingen av lønnsomt "blå-grønt" næringsliv på en positiv måte.

FHL ser potensialet for gevinst gjennom et tettere forskningssamarbeid mellom "blå" og "grønn" sektor. I så måte kan opprettelse av et felles overordnet organ ("blå-grønn matallianse") for bedre koordinering av forsknings- og utviklingsaktiviteter innenfor fiskeri- og havbruksforskning og landbruksfaglig forskning, og for diskusjon av fellesanliggender på tvers av departements- og instituttgrenser, være en mulig løsning. FHL vil påpeke at det på mange områder (avl/genetikk, fôr/ernæring, matvaretrygghet mv) allerede eksisterer dyptgående forskningssamarbeid mellom sektorene, et samarbeid som bør legges til grunn og videreutvikles innen rammene av en mulig ny struktur. Dette gjelder blant annet også i forhold til deler av forskningen i forvaltningsstøtteinstituttene.

Fiskeri- og havbruksnæringen er en av Norges største eksportnæringer med et betydelig vekstpotensial. FHL er derfor opptatt av at innsatsen på marin forskning (i forhold til forskning på andre sektorer) må vektes i samsvar med dette.

Om samordning og styring av forskningsinnsatsen

FHL deler styringsgruppens oppfatning om at det er behov for en klarere styring med FoU-innsatsen. Dette er i første rekke relatert til å sikre en god arbeidsdeling og spesialisering av miljøer, og for å unngå parallell FoU-aktivitet på samme område.

FHL mener at en rasjonell arbeidsdeling innenfor instituttsektoren ivaretas godt gjennom administrativ styring og med den organisasjonsmodellen med tre forskningsutøvende selskapene, slik styringsgruppen foreslår.

Styringsgruppen foreslår videre å samle den næringsrettede forskningen på det "blå-grønne" området i et holdingsselskap med datterselskaper innenfor områdene biologi, teknologi og foredling – en konsernmodell. En konsernmodell vil etter FHLs oppfatning kunne fremme klarere arbeidsdeling mellom instituttene. Det knytter seg imidlertid usikkerhet og svakheter til en slik modell, med hensyn på eierforhold og styringsfunksjoner. FHL er svært opptatt av hvordan eierskap og styring av et slikt holdingselskap eventuelt skal foregå. Rapporten angir at det i starten er forutsatt at departementene (FKD og LMD) skal være tungt inne på eiersiden i holdingsselskapet (over 50 % i eierandel).

Styringsgruppen foreslår at når konsernet er operativt, bør departementene vurdere å overdra sine eierposter til andre "*næringslivsfokuserte interesser*". FHL mener at prosessen med å overføre eierandeler fra departementene til såkalte "*næringslivsfokuserte eierinteresser*" er dårlig beskrevet i innstillingen. På hvilken måte skal departementenes eierposter overføres til "*næringslivsfokuserte interesser*"? *Hvem* innenfor såkalte "*næringslivsfokuserte interesser*" skal eie og styre holdingselskapet? Hva med habilitetsspørsmål i denne sammenheng? En konsekvensutredning som behandler disse forholdene er påkrevd, etter FHLs oppfatning.

Det er også en vesentlig risiko for at etableringen av et overordnet konsernselskap kan bli et unødig tungt byråkratisk element mellom de to departementene og de utøvende forskningsselskapene.

FHL er derfor av den oppfatning at departementene bør ha direkte styring med etableringen av de utøvende selskapene før man eventuelt underlegger disse et holdingselskap. Fiskeri- og havbruksnæringen er fremdeles på mange sentrale områder en ung næring med stort behov for offentlig finansiert forskning for å kunne utvikle seg til faktisk å bli landets viktigste vekstnæring. Også av denne grunn vil det være et behov for å knytte de utøvende forskningsselskaper mer direkte til departementene. Om ikke annet så i alle fall til selskapene er etablert.

FHL er positiv til at rapporten belyser utfordringene knyttet til samordning av forskningsaktivitet innenfor den "blå-grønne matalliansen" og universitetenes randsonaktivitet innenfor de samme forskningstemaer. Hvordan en slik samordning best kan ivaretas, gir rapporten ikke svar på. Ikke minst ligger det en utfordring i at landets seks universiteter alle har forskningsaktiviteter innenfor de relevante temaer, men med ulike innfallsvinkler og prioriteringer av de ulike fagområdene. Universitetene utgjør således ingen homogen gruppe i denne sammenheng.

Synergieffekter i forskningen

Spørsmålet om større grad av synergieffekter mellom fiskeri- og landbruksforskningen er for øvrig etter vår vurdering i første rekke aktuelt for foredlingsforskningen. Hovedutfordringen innenfor havbruksforskningen framstår i første rekke spørsmål om spesialisering og arbeidsdeling. Problemstillingen er derimot mindre framtrædende innenfor teknologiforskningen.

Forvaltningsrettet og næringsrettet forskning

I rapportene brukes begrepene næringsrettet og forvaltningsrettet forskning uten at det er klargjort hva forskjellene består i. Man har i hovedsak tatt utgangspunkt i forskjeller mellom organisering av instituttene som særlig i matforvaltningssammenheng er omtalt som forvaltningsstøtteinstitutter, på den ene side og de øvrige instituttene på den andre.

I forbindelse med prosessen med ny organisering av matforvaltningen, ble forvaltningsstøtteinstituttene rolle og oppgaver utdypet. I forbindelse med Stortingets behandling av saken ble det slått fast at:

"Veterinærinstituttet, Planteforsk, Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning og de deler av Nasjonalt Folkehelseinstitutt som utfører oppgaver for Mattilsynet, skal videreutvikles som kompetanseinstitusjoner på matområdet. Disse institusjonene har i dag et hovedansvar for forskningsbasert forvaltningsstøtte, og det forventes at deres forskning er forvaltningsrettet. Det er et mål å opprettholde høy kompetanse på matforvaltningens fagområder innenfor landets grenser. Det vil derfor være naturlig at disse institusjonene fortsatt blir hovedaktører innenfor kategoriene forvaltningsstøtte, referansefunksjoner, metodeutvikling, diagnostikk og mer overordnede beredskapsfunksjoner. Dette er funksjoner som krever høy kompetanse, og for enkelte funksjoners vedkommende også at utføreren kan opptre uavhengig av de andre aktørene i markedet. Fortsatt statlig eierskap anses å være et viktig redskap for å sikre de målsettinger disse institusjonene skal arbeidet etter."

Det ble videre slått fast at så vel myndigheter, næringene og forbrukerne skal ha tilgang til den kompetansen som forvaltningstøtteinstituttene besitter. I tillegg til de nevnte institutter

kommer Havforskningsinstituttet med blant annet kompetanse knyttet til sikring av miljømessig bærekraftig produksjon.

Kunnskaper om forekomst og effekten av risikofaktorer er av helt avgjørende betydning for de rammebetingelser som gjelder for å hente ut potensialet i marine ressurser til humant konsum. Risikofaktorer i mat og fôr er ethvert smittestoff, parasitter eller kjemiske forbindelser unntatt næringsstoffer, som i gitte situasjoner representerer en helserisiko for mennesker eller dyr. Man kan produsere en på alle andre måter fortreffelig laks, men den kan ikke omsettes dersom den inneholder for mye av en kjent risikofaktor eller den inneholder en risikofaktor man vet for lite om. Alle ledd i matverdikjeden har et ansvar for å sikre trygg sjømat, og næringsaktørene har også et ansvar for å ha tilstrekkelige kunnskaper om risikofaktorer som kan være av betydning i denne sammenhengen. Dette forhold er et av de sentrale temaene på det matpolitiske området. Både næringen og myndighetene har et klart ansvar i forhold til forbrukerne når det gjelder sikring av trygg mat, og uten at den ene kan overta ansvaret for den andre.

Det som er felles for både næring, myndigheter og forbrukerne, er et stort behov for kunnskapsutvikling fordi dette er en absolutt forutsetning for å sikre målsetningen om trygg sjømat og samtidig kunne sikre verdiskapningen.

På denne bakgrunn vil FHL peke på at **forvaltningsrettet forskning** hovedsakelig vil omhandle kunnskapsutvikling knyttet til klargjøringen av hvilke rammer som skal gjelde for blå/grønn næringsvirksomhet i forhold til kravet om at all produksjon og alle produkter skal være innenfor akseptable rammer for miljømessig bærekraftighet, ivaretagelse av dyrevelferd og sikring av trygg mat. Av dette følger at både myndigheter, næring og forbrukere har klare behov for kunnskapsutvikling for å sikre at de begrensninger som settes på verdiskapning er tiltrekkelige for å ivareta de nevnte hensyn, men ikke er mer kostnadskrevende eller virker mer "næringshindrende" enn det som er nødvendig for å oppnå de nevnte målsetningene.

Næringsrettet forskning vil da i hovedsak dreie seg om bidrag til kunnskaper for utvikling av verdiskapning og lønnsomhet i en markedsrettet produksjon dvs prosess- og produktutvikling i bred forstand.

Det er her grunn til å peke på at kunnskapsutvikling for å sikre god dyrehelse både er nødvendig for å bidra til lønnsomhet i næringene, og som sådan faller inn under det som omtales som næringsrettet forskning, men det vil også falle inn under forvaltningsrettet forskning siden myndighetene også har et selvstendig ansvar for å bekjempe og kontrollere alvorlige sykdommer og for å sikre tilstrekkelig ivaretagelse av dyrevelferd.

Det FHL ønsker å belyse her, er at selv om det er åpenbart at det er visse forskningstemaer som vil være næringsrettet (prosess, produktutvikling og markeds kunnskaper) og andre som åpenbart er mer forvaltningsrettet (forskning rundt alle sider ved risikofaktorer (smittestoffer, fremmedstoffer)) så har både næringene, forbrukerne og myndighetene like stort behov for kunnskapsutvikling om det siste. Likeledes vil både myndigheter og næringene begge ha behov for forskning for å sikre god dyrehelse og dyrevelferd, selv om det innenfor disse områdene vil være lettere å "sortere" problemstillinger mellom forvaltning og næring.

FHL støtter presiseringen i rapporten om at man må unngå oppbygging av parallell kompetanse i forvaltningsstøtteinstituttene og NOFIMA-instituttene. Blant annet med

bakgrunn i de forutsetninger som er gitt i forbindelse med ny organisering av matforvaltningen, er det helt åpenbart at næringene må kunne dra direkte nytte av kompetansen i forvaltningsstøtteinstituttene ved direkte kommunikasjon med disse og ved direkte finansiering av prosjekter. FHL er imidlertid enig i at forvaltningsstøtteinstituttene bare i begrenset grad skal ha inntekter fra næringene. Det er også viktig å sikre full åpenhet om resultater fra slik finansiert forskning ved forvaltningsstøtteinstituttene, særlig med tanke på å ivareta uavhengigheten til næringen og instituttene tillit i samfunnet. Det siste er et klart behov også for næringsinteressene.

Andre momenter

FHL slutter seg ellers til at institutter som deltar i FoU-oppdrag bør stilles noenlunde likt med hensyn til konkurransevilkår, slik at institutter med stor grad av grunnfinansiering ikke bør kunne dra fordeler av dette. For øvrig ser FHL positivt på etablering av et forum hvor overordnet samordning av FoU-innsats blir drøftet mellom relevante aktører. For FHL vil det være av interesse å bli trukket sterkere inn i prioritering og utforming av bransjerettet forskning. Den "blå-grønne matalliansen" kan bli en arena hvor bransjen kan formidle sine behov for langsiktig kompetanseoppbygging i forhold til bransjens egne prioriteringer av forskningsaktivitet.

Særlig om FHLs rolle

Et av hovedproblemene med dagens organisering av FoU-innsatsen – blant annet gjennom Forskningsrådet – er at næringen ikke i sterk nok grad gis anledning til å legge premissene for større programmer og prosjekter. I hovedsak gjøres dette på forskningsinstituttene premisser. En konsekvens av dette er at instituttene ikke blir tilstrekkelig praktisk innovasjons- og markedsorienterte. For å fremme større grad av markedsorientert forskning, som styringsgruppen jo også etterlyser, er det nødvendig at instituttene utvikler seg i samspill med næringen som kravstor kunde. FHL støtter derfor forslaget i rapporten om at styrene for de aktuelle selskapene skal ha et flertall av representanter med næringslivstilknytning.

Også FHL vil kunne spille en viktig rolle med å fremme større grad av markedsorientert forskning og utvikling ved å opptre som en kravstor kunde overfor instituttene på vegne av de ulike sektorer innenfor fiskeri- og havbruksnæringen.

Med vennlig hilsen
Fiskeri- og Havbruksnæringens Landsforening

Geir Andreassen
Adm.dir.